

Bara olyckliga omständigheter

- en kvalitativ studie om hemlösa kvinnor.

Av: Malin Göransson och Julia Telemo
Socialhögskolan, Lunds Universitet
Vt -12

Handledare: Johan Cronehed

Author: Malin Göransson och Julia Telemo

Titel: Only unfortunate circumstances – a kvalitative study of homeless women.

Supervisor: Johan Cronehed

Examiner: Carina Tigervall

Abstract

This is a kvalitative study, focused on homeless women, and their ability to cope with their current situation, and what strategies they are using.

The study is based on seven interviews with homeless men and women in Helsingborg, Sweden.

The focus is whether this group of women feel that they are in control of their own lifesituation, and whether or not they have certain strategies to manage their everyday lives.

The interviews are analysed with the help of theory of norms, intersectionality and feminist theory.

We found that the homeless women in Helsingborg have different life stories, but that physical abuse and domestic violence was a regular feature. Both men and women in the interviews also stated that they were reluctant to report crimes. And the women showed a variety of strategies in their everyday life.

Keywords: Homeless women, intersectionality, feminist theory, norms.

Förord

Do, or do not – there is no try.

Master Yoda

Vi vill tacka alla våra intervjupersoner för att de ville dela med sig av sina erfarenheter till oss. Vi vill även tacka personalen på Ria och Hemlösas Hus i Helsingborg som gett oss ett varmt bemötande.

Ett tack riktar vi även till Sofie Göransson som kommit med feedback och goda råd, samt korrekturläst vårt arbete – Tack.

Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett gott och givande samarbete.

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Förord.....	3
1. Inledning.....	6
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Syfte.....	7
1.4 Frågeställningar.....	7
1.5 Begreppsdefinition.....	8
1.6 Organisationerna.....	9
2. Tidigare forskning.....	9
3. Tillvägagångssätt.....	14
3.1 Val av metod.....	14
3.2 Urval och undersökningspopulationens begränsningar och avgränsningar.....	17
3.3 Intervjumallen.....	17
3.4 Kodning.....	18
3.5 Metodens förtjänster och begränsningar.....	18
3.6 Metodens tillförlitlighet.....	19
3.7 Arbetsfördelning.....	20
3.8 Analys av arbetssätt.....	20
3.9 Etiska överväganden.....	21
4. Teoretiska utgångspunkter.....	22
4.1 Normer och normalitet.....	23
4.2 Feministisk teori.....	23
4.3 Intersektionalitet.....	25

5. Empiri och Analys.....	25
5.1 Hemlös och kvinna i Helsingborg.....	27
5.2 Missbruk.....	29
5.3 En intersektionell uppdelning.....	31
5.4 Att sälja sin kropp.....	33
5.5 Strategier i hemlösheten.....	34
5.6 Om våldet.....	35
5.7 Benägenhet att anmäla brott.....	37
5.8 Sammanfattning.....	40
6. Avslutande reflektioner.....	43
7. Vidare forskning.....	44
8. Källförteckning.....	45
8.1 Litteratur.....	45
8.2 Internetkällor.....	46
Bilaga 1.....	48
Intervjuguide	
Bilaga 2.....	49
Checklista	

1. Inledning

*Alla tror att bara för att man inte har någonstans att bo så är man
skitig och äcklig.*

Då blir det ännu mer viktigt att vara ren.

"Helene" (UR 2009)

1.1 Problemformulering

Under vår praktiktermin inom Helsingborgs stad fick vi veta att det genomfördes en kartläggning av hemlösa i Sverige på uppdrag av Socialstyrelsen, inklusive Helsingborg. Detta väckte ett intresse att införskaffa en fördjupad kunskap om bostadslösa kvinnor, och att gå ut och möta dem i deras sammanhang. Vi har inte haft någon direkt kontakt med hemlösa människor tidigare, och tyckte därför att det skulle vara intressant och utvecklande att jobba med ett, för oss, relativt orört ämne. Redan tidigt i processen valde vi att inrikta oss på de hemlösa kvinnorna, eftersom vi reflekterade över att vi sällan varken ser eller hör den här gruppen och att bostadslösa, ur ett intersektionellt perspektiv inte har någon stor makt.

Vid fyra olika tillfällen har Socialstyrelsen utfört en kartläggning av hemlösheten i Sverige. Den senaste är från år 2011, kartläggningarna dessförinnan är från år 2005, 1999 och 1993 (Socialstyrelsen 2012). Socialstyrelsen menar att hemlöshet med största sannolikhet beror på strukturella brister i samhället, samt individuella faktorer (ibid). Idag finns det omkring 34 000 hemlösa människor i Sverige, varav 4500 av dessa befinner sig inom "Situation 1", alltså bor på gatan. Av dessa är 36 procent kvinnor, cirka 11 700 personer (Socialstyrelsen 2011).

När hemlösa beskrivs i samhällsdebatten används ofta antagandet att de finns "där ute", "utanför samhället", "utslagna", "lever på samhällsbotten" (Thörn 2004 s.153).

Hemlösa människor är en grupp vi ofta ser i den offentliga miljön, men vi har mycket dålig uppfattning om vad det är som kan leda till hemlöshet i ett land som Sverige och om vilka förutsättningar de hemlösa egentligen lever under. Vi bestämde tidigt i processen att vi ville ha de hemlösa kvinnornas egen bild av sin

livssituation, och har primärt fokuserat på ett mikroperspektiv. Vi känner att det är viktigt att, som blivande socionom, ta vara på de möjligheter som finns att möta människor ute i deras kontext och höra deras historier. Ur ett samhällsperspektiv tror vi att det är ett relevant ämne att uppmärksamma eftersom hemlösa människor är en grupp som inte hörs och syns särskilt mycket (Thörn 2004). De som förespråkar de hemlösas rättigheter hörs en del i media, men inte de hemlösa själva (ibid).

Vi hade en tanke om att det eventuellt förekommer både våld och sexuellt våld som drabbar kvinnor som bor på gatan. Vi hade även funderingar kring vilken rättshjälp som finns för hemlösa kvinnor, och om kvinnorna väljer att anmäla brott. Detta skulle kunna vara en stereotyp bild av den bostadslösa kvinnan, och det är just den här typen av bilder vi vill få en större empirisk kunskap om.

Vi anser det vara intressant att höra på hemlösas egna "levda erfarenheter" (Thörn 2004) för att låta deras röster bli hörda, och för att tillföra något både till vår egen erfarenhet, men förhoppningsvis även till andra.

1.2 Syfte

Vårt syfte är att uppmärksamma den bostadslösa kvinnans situation i Helsingborg genom hennes egen berättelse. Vi vill även låta de bostadslösa männen berätta om sin bild, och om hur de uppfattar situationen för de bostadslösa kvinnorna. Vi vill även skapa en större förståelse för, och ge kunskap kring, hemlösa kvinnor som vi annars upplever som en ganska osynlig grupp i samhället.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver hemlösa i Helsingborg den bostadslösa kvinnans situation?
- Vilka strategier använder sig de bostadslösa intervjukvinnorna av i sin vardag?
- Vad har den bostadslösa kvinnan för syn på myndigheter och den egna benägenheten att anmäla brott?

1.4 Begreppsdefinition

För att förtydliga vilka vi pratar om när vi säger "hemlösa" har vi valt att använda oss av de definitioner av hemlöshet som Socialstyrelsen (2011) har publicerat. I uppsatsen kommer hemlös och bostadslös att användas synonymt. De personer vi intervjuar befinner sig, eller har nyligen befunnit sig, i situation 1. Detta utifrån nedanstående definitioner.

Situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare.

Situation 2

En person är intagen/inskriven på antingen:

kriminalvårdsanstalt/behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänst/landsting/privat vårdgivare/HVB-hem/SiS-institution och planeras skrivas ut inom tre månader efter mätperioden, men utan egen bostad ordnad inför utskrivningen/utflyttningen. Hit räknas även de personer som skulle ha skrivits ut/flyttat ut, men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad.

Situation 3

En person bor i en av kommunen ordnad boendelösning, till exempel försökslägenhet/träningslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt, på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor och regler.

Situation 4

En person bor tillfälligt och kontraktlöst hos kompisar/bekanta, familj/släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt hos privatperson. Den uppgiftslämnande verksamheten har haft kontakt med personen av detta skäl och känner till att denna hemlöshetssituation gäller under mätperioden.

1.5 Organisationerna

Det finns två organisationer i Helsingborg som riktar sig till bostadslösa människor som vi sökt oss till för att möta hemlösa människor. Nedan följer en kort beskrivning av dessa två verksamheter.

Ria – Hela människan

Ria är en caféverksamhet i Helsingborg som är en del av Svenska Kyrkans och de traditionella frikyrkornas sociala arbete. Ria har en övertygelse om att alla människor kan förändras med hjälp av sina inneboende resurser, och detta präglas av den kristna tron med tanken att alla har ansvar för sina beslut. Ria erbjuder frukost och lunch, till förmånliga priser, och har öppet måndag till fredag samt vissa lördagar (www.helamanniskan.se).

Hemlösas Hus

Hemlösas Hus, som går under föreningen Frihamnen Helsingborg, skriver på sin hemsida (www.frihamnen-hbg.com) att deras långsiktiga mål är att arbeta så att Hemlösas Hus inte ska behövas i framtiden. I dagsläget är Hemlösas Hus en plats där hemlösa människor kan äta och övernatta, detta mot betalning. Frihamnen Helsingborg är en politiskt och religiöst oberoende förening.

Hemlösas Hus är ett så kallat lågröskelboende, då det är tillåtet att vara drog- och alkoholpåverkad där. Det är dock inte tillåtet att nyttja droger eller alkohol i huset.

2. Tidigare forskning

Att inse att man är okunnig är ett bra steg mot kunskap.

Benjamin Disraeli (1804-1881)

Catharina Thörn

Sociologen Catharina Thörn (2004) beskriver den bostadslösa kvinnans plats i samhället i sin avhandling genom att intervjua 16 kvinnor som är hänvisade till härbärgen och lever på gatan. Thörn menar att hemlöshetssituationen i Sverige har uppmärksammats sedan slutet av 1990-talet, och blivit ett allt större ämne. Även

Hans Swärd (2008), professor i socialt arbete, håller med om att hemlöshetsfrågan har uppmärksammats under 1900-talets sista decennier, och att frågan hade relativt låg prioritet under 1970-talet. Detta eftersom man trodde att lösningen låg i miljonprojekten som utfördes på olika platser runt om i Sverige. Thörns (2004) avhandling fokuserar även på diskursen kring bostadslösa kvinnor och den skapade bilden av kvinnornas problem. I avhandlingen behandlas även en del andra vinklar, såsom könssegregering, stigmatisering, bilden av hemlöshet i media, samt rapporter framtagna av Socialstyrelsen och SOU. Thörns frågeställningar handlar om hur den bostadslösa kvinnan synliggörs, vilken betydelse det har för den kvinna som definieras som hemlös, och vilka bilder som skapas av den hemlösa kvinnan. Thörns slutsats är bland annat att den hemlösa kvinnan framställs som avvikande eller onormal i samhällsdebatten, och detta framkommer även i intervjuerna med kvinnorna. Ofta förknippas hemlösa kvinnor med missbruk, prostitution, problem med sociala relationer och oförmögen till att ha ett ”normalt” liv. Analysen visar också att kvinnor i hög grad sexualiserad och att deras könsidentitet är problematisk. I Thörns intervjuer visar kvinnorna en vilja att tillhöra det ”normala” (ibid).

Thörn uppmärksammar begreppet "levd erfarenhet", som var högst aktuellt i vår egen undersökning. Hon menar att det är ett begrepp som inom sociologin haft en central ställning, vars syfte är en skildring av människors vardag. Utgångspunkt för feminism och forskning kring utsatta grupper har ofta bottnat i den levda erfarenheten (ibid).

Hemmet är ett begrepp Thörn (2004) avhandlar tidigt, då hon menar att ett hem och en kvinnas identitet kan vara starkt sammansvetsade och att det därför kan vara svårt att vara säker i sin identitet som kvinna om man inte har något hem. Hon tar även upp problematiken kring den bild som visas av hemmet, vilken aldrig är neutral utan alltid präglas av en ideologisk föreställning som visar på familjen, kvinnan, ekonomisk värde, det goda livet, tillhörighet samt kulturell identitet. Ett hem ska vara en plats för bevarande och vårdande av det som är viktigt för människan och den egna personen, samt dess historia. En annan faktor Thörn tar upp är den så kallade hemideologin, som anses vara en strategi för att hålla kvinnan kvar i hemmet. Denna bygger också på föreställningen om kvinnans

särart. Kvinnans plats är klassiskt sett det privata hemmet, medan mannens plats är den offentliga miljön (ibid).

Under samtalen med kvinnor beskriver Thörn (2004) en motsägelse hos kvinnorna. De kunde berätta om ett besök hos en myndighet där de fått hjälp, samtidigt som de beskrev att de inte fick någon hjälp. Vidare kunde även kvinnorna kritisera en sak hårt, för att sedan gå vidare och säga att de var tacksamma för just den saken. Däri såg Thörn en motsägelse.

Däremot förklarar Thörn (2004) beskrivningen av bostadslöshet som en ideologisk funktion för att skydda det nuvarande systemet mot kritik. Hon uppmärksammar återkommande bilden av den hemlösa kvinnan som prostituerad, missbrukare och som en svag och underordnad. Detta medan den hemlösa mannen beskrivs som aggressiv och dominerande. De bostadslösa kvinnorna antas ha svårt att "erkänna" sin problematik och träda fram. Detta kan dock försvåras genom att myndigheterna inte förstått att kvinnor behöver hjälp.

De kvinnliga missbrukare som uppgår till ca 22 % av de tunga missbrukarna finansierar i stor utsträckning sitt missbruk genom prostitution. Prostitution ger i princip också upphov till en samhällskostnad, men den är svår att kvantifiera eftersom den avser en avvägning av den prostituerades kostnad mot köparens nytta".

Varifrån uppgifterna om att kvinnor finansierar sitt missbruk med hjälp av prostitution kommer sägs det inget om. Inte heller huruvida det dessutom är samma kvinnor som även är hemlösa. Och vad avses egentligen med "den prostituerades kostnad" och "köparens nytta"? (Thörn 2004 s. 95)

Ovanstående citat är en av flera beskrivningar av den hemlösa kvinnan som figurerar i Thörns (2004) avhandling. Men det är inte alltid de bostadslösa delas in i kön, utan hemlösa män och kvinnor ses ofta som en grupp (ibid).

Avslutningsvis menar Thörn (2004) att hemlösa kvinnor är i behov av att synliggöras, och att det bör finnas hjälp att få, på kvinnors villkor eftersom det i dagsläget är hjälp på männens villkor. Den bostadslösa kvinnans behov behöver specificeras. Den bostadslösa kvinnan är även underordnad i dubbel bemärkelse, som kvinna och hemlös. Detta kan ses genom en hegemonisk diskurs, vilket kan

sammanfattas med att gruppen med en privilegerad position, eller mest makt, är den som får definiera verkligheten. Thörn menar att samhället ofta utgår från att den hemlösa kvinnan även prostituerar sig, vilket är en förhastad slutsats. Hon vill också belysa att det är vanligt att hemlösa kvinnor har en misshandelshistorik bakom sig (ibid).

Socialstyrelsens rapporter, SOU och FoU

Thörn (2004) kritiserar SOU 2001:95 för dess distansering gentemot de hemlösa människorna, men även en rad andra rapporter. Hon menar att det ligger stor tyngd på framställningen av den bostadslösa kvinnan, och en uppmärksamhet kring "vi och dem"-beskrivningen. Thörn refererar till Socialstyrelsens rapport från 2000 som skriver att avsaknaden av egen bostad är oftast inte de hemlösas huvudproblem. Där går det tydligt att se en distansering gentemot hemlösa, men även förflyttningen av fokus från de strukturella svårigheterna, till att lägga det på individens begränsningar. Hemlösheten är något som inte ses som en situation, utan beskrivs som en identitet. Fokus hamnar på individerna och deras tillkortakommanden, då det som sägs är att de bostadslösa är individer som inte klarar av att leva ett normalt liv. Thörn pekar också på att det påtalats att alla människor har samma möjligheter och lika chanser, och att det i slutändan handlar om vem som är villig att göra en extra uppoffring för att exempelvis kunna behålla en bostad (ibid).

Vidare refererar Thörn (2004) till Socialstyrelsens rapport från 2000 där 100 procent är utan bostad, men trots detta vänds problematiken och bostadslösheten ses inte som huvudproblemet. Fokus hamnar istället på missbruksproblematik och psykisk ohälsa, och hemlösheten blir då en orsak av dessa faktorer. Thörn refererar även till Swärd, som påpekar att det kan anses finnas en hierarkisk ordning av problem hos en människa, men att denna hierarki inte ska vara självklar. Den bakomliggande problematiken kan eventuellt inte lösas innan den hemlösa kan få en bostad, utan det kan bli nödvändigt att vända på ordningen. Detta har varit agendan för projektet "Housing First" som startades i USA på 1990-talet (www.pathwaystohousing.org) och nu finns i bland annat Helsingborg i formen "Bostad först". En av principerna bakom den försvenskade versionen är att; "Hemlöshet är först och främst ett bostadsproblem och skall behandlas som ett sådant" (www.lu.se).

Marcus Knutagård

I övrigt har forskningens tyngdpunkt till stor del legat på bostadsmarknaden, detta visar Marcus Knutagård (2009), forskare i socialt arbete, i sin avhandling. Han fokuserar mycket på organiseringen kring arbetet med hemlösa klienter, och de boendebalternativ som inordnas i en boendetrappa. Men även Knutagård lägger vikt vid klientkategorin, och undersöker hur den skapas och när klienterna sedan ska delas in i olika kategorier. Vidare tar han upp socialarbetarens roll, och det handlingsutrymme, och ibland brist på handlingsutrymme, som socialarbetaren har. Knutagård menar att vissa förklaringar inom socialtjänsten har en reglerande och normerande karaktär. Därför kan socialarbetarens handlingsutrymme minska eftersom dessa förklaringar formar det som betraktas som " normalt", och blir ett givet sätt att utföra hemlöshetsarbetet på (ibid).

Bo Johansson

I Bo Johanssons (2002) wallraffande bland bostadslösa under 2000 mötte han en del kvinnor, som han beskriver på olika sätt, som skulle kunna ses som oetiska. Hans forskning styrs inte av de etiska riktlinjer som finns. Johansson berättar inte vare sig under arbetets gång eller efter arbetets färdigställande vilket hans syfte var eller att materialet skulle publiceras, förutom för en personal vid ett dagcenter samt för en hemlös vän. Johansson beskriver den bostadslösa kvinnan som ett tydligt objekt, då han även iakttar när en kvinna klär av sig vid ett tillfälle och väljer att återberätta detta i sin bok.

Internationell forskning

Som tidigare nämnts finns det en del internationell forskning kring den bostadslösa kvinnan, med ett brett utbud av vinklar och frågeställningar. Men eftersom varje land har sin egen sociala struktur gör det att det blir svårt att göra direkta jämförelser.

Bostadslösheten har både en kulturell och politisk föreställning i samhället, och hemlöshet kopplas ofta ihop med missbruk, olika avvikande beteenden och sociala problem. Detta är något som syns i tidigare forskning, då det finns en del undersökningar av missbrukande hemlösa i stor utsträckning, exempelvis en stor studie från Portland, Oregon med 190 medverkande bostadslösa kvinnor, där det

visade sig att en fjärdedel av dessa hade ett alkoholmissbruk. Dessutom var det 18 procent av dessa 190 kvinnor som led av psykisk ohälsa (Anderson, Boe, Smith 1988). Även fast Anderson, Boe och Smiths forskning är aningen äldre ligger fokus i dagens studier på liknande faktorer. Vården för den bostadslösa kvinnan har även ifrågasatts genom forskning i USA (Lewis 2003).

3. Tillvägagångssätt

Audiatur et altera pars – Låt även den andra parten bli hörd.

Seneca d.y. (4 f.Kr – 65)

Den egna erfarenheten av hemlösa människor var begränsad innan beslutet att skriva en uppsats kring hemlösa kvinnor. Kunskapen var att det finns organiserade träffpunkter för hemlösa, och dessa användes därför för att söka upp intervjupersoner. Vi hade en förutfattad mening om att det skulle vara svårare att träffa kvinnor och få intervjua dessa, vilket visade sig vara en felaktig uppfattning. Det var i större utsträckning kvinnorna som var tillgängliga för samtal och öppnade upp sig i samtalen, medan männen var mer skeptiska till vår förfrågan om en intervju och gav i större utsträckning kortfattade svar.

3.1 Val av metod

Valet föll på att använda en kvalitativ metod, vilket passade i undersökningen då syftet var att få en mer djupgående bild av hur den bostadslösa kvinnans egen livssituation subjektivt uppfattas. Vi ville även få en fördjupad förståelse för hemlösa människors egna upplevelser och tolkningar av den egna livssituationen.

Intervjuer är enligt Alan Bryman (2011) den vanligaste formen av kvalitativa studier. Det finns tre olika sorters intervjuer; strukturerade, semistrukturerade och öppna intervjuer. Kvalitativa intervjuer är vanligtvis mindre strukturerad än i kvantitativa, detta eftersom forskaren då söker efter ett djup i intervjun. Claes Levin (2008) menar att det som definierar kvalitativa metoder är att det framkommer deskriptiv data i form av beteenden som blivit observerade, samt

människors egna ord i talad och skriven form. Tillsammans med ett antal andra kriterier menar Levin att de kan definiera kvalitativ metodologi. Kriterierna säger att den är induktiv, den betraktar sammanhang och människor som helheter och inte variabler. Forskarna söker förståelse för människor utifrån deras egna referenser (ibid).

Enligt Bryman (2011) är kvalitativ forskning enkelt uttryckt mer inriktad på ord än på siffror, vilket passade vårt forskningsområde. Bryman menar att kvalitativ forskning utmärks av en induktiv syn på förhållandet mellan teori och praktik. Kvalitativ metod är en kunskapsteoretisk ståndpunkt som inriktar sig på tolkning och förståelse av den sociala verkligheten och miljöerna (ibid).

Inom den kvalitativa forskningsmetoden finns olika steg som kan vara till stöd och anses vara huvudsakliga.

Steg 1 – Generella frågeställningar.

Steg 2 – Val av relevanta platser och undersökningspersoner.

Steg 3 – Insamling av relevanta data (med hjälp av olika metoder).

Steg 4 – Tolkning av data.

Steg 5 – Begreppsligt och teoretiskt arbete.

Steg 6 – Formulering av forskningsrapporten

(Bryman 2011).

Dessa steg har guidat oss genom uppsatsens gång och hjälpt till att behålla fokus då det kan vara lätt att förvilla sig i de olika parallella processerna.

Under arbetets gång har insamlingen av information sett olika ut, och olika forum, så som mötesplatser, och medier har använts för att få en empirisk bakgrund. Vi tog hjälp av UR:s inspelningar av möten med bostadslösa människor, detta för att få en fördjupad kunskap om hur det kan se ut för olika individer i liknande situationer som de hemlösa människor vi mötte befann sig i (UR 2009).

Intervjuerna

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer, samt använde oss av diktafon för att spela in materialet. Detta eftersom vi sökte efter de upplevelser och uppfattning våra intervjupersoner ville dela med sig av till oss, och därför

ville ge våra intervjupersoner utrymme att uttrycka sig. Under intervjuerna skrev vi även ned små minnesanteckningar emellanåt för att ge stöd åt oss själva vid transkribering och bearbetning av materialet. En svaghet med detta arbetssätt kan vara att det hämmar intervjupersonen i stunden (May 2001). Detta försökte vi undvika genom att endast den ena av oss tog korta anteckningar, för att intervjupersonen skulle känna sig hörd. Vi försökte även anpassa oss efter intervjusituationen och valde att ha en försiktig och inlyssnande framtoning. Som hjälp under intervjuerna använde vi oss av en intervjuguide och en checklista, detta för att säkert täcka de temaområden som var viktiga för vår undersökning (se bilaga 1 och 2).

Fördelar med kvalitativ intervju

Bryman (2011) menar att en fördel är att intresset kan riktas mot intervjupersonens egna intressen och ståndpunkter, och att det är önskvärt att låta intervjun röra sig i olika riktningar, för då ges en kunskap om vad intervjupersonen själv tycker är relevant och viktigt. Vidare menar Bryman att det går bra att avvika från den befintliga intervjuguiden i relativt stor utsträckning, till skillnad från kvantitativa intervjuer där standardiseringen är väsentlig (ibid).

En fördel med semistrukturerade intervjuer, till skillnad från strukturerade intervjuer, är att intervjupersonen inte behöver känna sig bunden att svara på frågan på ett visst sätt. I en strukturerad intervju får intervjuaren svar efter hur frågan är utformad (Trost 2005). En annan fördel med semistrukturerade intervjuer kan vara i enlighet med Thomasteoremet, vilket innebär att en situation är enbart så verklig som människan själv uppfattar den. Så även om situationen endast är verklig för intervjupersonen, kommer hon eller han att handla därefter (ibid). Detta innebär att intervjuaren får den intervjuades egen sanning.

Nackdelar med kvalitativ intervju

I vår undersökning skulle det även kunna fungera med ostrukturerade intervjuer, för att låta våra intervjupersoners berättelser höras. Detta var inte aktuellt eftersom vi visste vilka frågeställningar vi hade och vilka teman vi ville höra våra intervjupersoner berätta om. En utmaning med semistrukturerade intervjuer är att det är upp till intervjuaren att känna av situationen och registrera intervjuens

karaktär, vilket kan vara en utmaning för ovana intervjuare. En annan risk är att intervjupersonen kan känna sig hämmad av inspelningsutrustningen (May 2001).

3.2 Urval och undersökningspopulationens begränsningar och avgränsning

Vi valde att fokusera på bostadslösa människor i Helsingborg, vilket gjorde att undersökningspopulationen avgränsades kraftigt. Vi gjorde sedan det aktiva valet att vända oss till Hemlösas Hus samt Ria – Hela människan för att söka upp människorna, vilket gjorde att vi avgränsade oss ytterligare. Till en början var tanken att be personalen om hjälp med förfrågningar, vilket då skulle kunna bidra med en biasseffekt, i form av att personalen aktivt gjorde ett urval åt oss (Bryman 2011). Detta undvek vi genom att själva möta människorna och därmed försökte vi att bredda vårt urval genom att fråga människor i blandade åldrar, och med olika framtoning. Vi var medvetna om att det fanns andra arenor att söka upp människor på, men vi valde att fokusera på de två ovannämnda. Vi diskuterade kort i början av processen att eventuellt gå fram till hemlösa människor på stan, men detta anses olämpligt i enlighet med etiska principer (www.codex.vr.se). Detta för att det är svårt att veta vilka som är bostadslösa, och vilka som inte är det, vilket därför kan skapa en stigmatiserande effekt.

Vi valde att intervjua fyra kvinnor och tre män för att få olika perspektiv på hemlösheten.

3.3 Intervjumallen

Intervjumallen tog form när vi diskuterade vilka områden vi ville undersöka och gräva djupare i. När vi hade valt vad vi ville fördjupa oss i och vi bestämt oss för den kvalitativa metoden och en semistrukturerad intervju, föll det sig därför naturligt att hålla frågorna öppna och inte försöka leda in intervjupersonen på något speciellt spår, utöver de teman vi ville beröra.

Trost (2005) menar att två intervjuare kan ses som ett maktövertagande i intervjusituationen, och att det ska undvikas. Dock kan det vara fördelaktigt att vara två om man är ovan som intervjuare, och om intervjuarna har ett gott

samarbete. Vi försökte minimera ett eventuellt maktövertagande på så sätt att vi mötte våra intervjupersoner på deras hemmaplan, och försökte följa de normer som fanns på Ria och Hemlösas Hus. Vi kände också att vi kompletterade varandra bra som intervjuare, och att det var en fördel att kunna turas om att ha den framstående rollen i intervjuerna.

När frågorna i intervjuguiden utformades hade vi följande saker i åtanke:

- att försöka skapa ordning i våra teman.
- att använda ett begripligt språk som passar de vi intervjuade.
- att inte ställa ledande frågor.
- att ta med bakgrundsdetaljer.
- att vara bekanta med miljön där intervjun ska ske

(Bryman 2011).

3.4 Kodning

Ju mindre strukturerad intervjun är, desto viktigare är det att använda redskap för att få fram innebörden i materialet. Detta kan uppnås genom kodning, när man jämför svaren med varandra. Man skapar begrepp av datan och forskaren ställer frågor till materialet och får därmed fram kategorier, vilka kan ställas i förhållande till varandra (May 2001).

Vi valde att koda våra transkriberade intervjuer efter ett antal huvudteman. Detta för att lättare kunna se mönster i materialet. Vi letade efter innehåll i transkriberingen som kunde hjälpa oss skapa ett sammanhang. Vi valde följande teman: missbruk, våld, anmälan av brott, strategier samt makt. Detta utfördes sedan genom att vi båda läste genom transkriberingarna ett antal gånger och markerade de olika temana som vi uppfattade i intervjuerna. Koderna vi använde oss av fick oss att se en röd tråd tydligare, som annars kunde varit svårt att hitta vid en första läsning.

3.5 Metodens förtjänster och begränsningar

Att använda semistrukturerade intervjuer och spela in dessa ger en större säkerhet vid bearbetning av materialet. Inspelning av intervjuer gör att transkriberingen blir

mer exakt än vid anteckningar, men nackdelen kan vara att intervjupersonen känner sig hämmad av inspelningsutrustningen.

Ytterligare en nackdel med transkribering är att det är tidskrävande, men även att det kan smyga sig in fel i transkriberingen om det inte är samma person som transkriberar som har genomfört intervjun, eller på grund av trötthet (Bryman 2011).

Vid transkriberingen valde vi att hjälpas åt, och såg det inte som något tidskrävande, utan som positivt i form av att vi fick uppslag till kodningen och analysen.

Bryman (2011) menar att det i det närmaste är ett måste att spela in intervjuer, detta för att de ska finnas tillgängliga för andra forskare om det finns intresse för en sekundäranalys av materialet. Det ger en större transparens och en öppenhet, vilket är i enlighet med det forskningsetiska kravet om öppenhet. Vid inspelning av intervjuerna ges även tillfälle att gå igenom materialet noggrannare, och det går att lyssna på upprepade gånger om det skulle behövas (ibid).

3.6 Metodens tillförlitlighet

Eftersom en intervju inte går att återskapa med de exakta förutsättningarna som fanns för intervjusituationen, går den alltså inte att replikera. Därför ska man vara noggrann med att en transparens ska finnas så att intervjun ska kunna följas och att det därmed går att bedöma reliabiliteten i intervjun (Bryman 2011).

Validitet och reliabilitet

Halvorsen (1992) menar att begreppet validitet kan översättas som "giltighet och relevans", och att svårigheten kan ligga i att forskaren befinner sig på två olika plan i forskningen samtidigt. Dels på teoriplanet, dels på empiriplanet och att det är en utmaning att samla in de data som är relevanta för den befintliga frågeställningen. Halvorsen menar att det inte går att mäta hur tillförlitlig validiteten är, utan det är något som forskaren själv måste göra en bedömning av och argumentera för. Validitet hjälper till att bedöma om de slutsatser som undersökningen bidragit till är sammanhängande eller ej (ibid).

Reliabiliteten däremot är ett sätt att se hur tillförlitliga mätningarna är, och om resultatet hade blivit detsamma om undersökningen gjorts på nytt, eller om det är så att undersökningen påverkas av betingelser som är slumpmässiga eller tillfälliga (ibid). Bryman menar dock att reliabilitet till största del används mest i kvantitativa undersökningar, då forskaren ofta är intresserad om huruvida ett mått är stabilt eller inte.

Under arbetets gång har vi haft validiteten och reliabiliteten i åtanke, för att få ett så tillförlitligt arbete som möjligt. Detta har gjort att vi valt att spela in intervjuerna för att inte missa viktiga aspekter, och varit noggranna med genomförandet av transkriberingen. Vi upplever att om vi skulle gjort om intervjuerna under liknande omständigheter, så skulle vi få samma svar från intervjupersonerna.

3.7 Arbetsfördelning

Under uppsatsens gång har vi kommit att bli ett välfungerande team och utvecklade ett samarbete som var förvånansvärt enkelt. Vi valde att göra största delen av arbetet tillsammans. Intervjuerna och nästan all transkribering gjorde vi tillsammans, detta för att få en bättre reliabilitet. Tidigare forskning och teori valde vi att dela upp till viss del, detta för att göra arbetet effektivare då vi haft en begränsad tid att utföra arbetet på.

3.8 Analys av arbetsätt

Innan vi började med arbetet hade vi ingen uppfattning om att insamlingen av data skulle vara så pass tidskrävande som den var. Att samla in material via besök hos organisationerna och genom intervjuer är inget tidseffektivt sätt, men för oss var det nödvändigt för att först etablera en kontakt, för att sedan prata med intervjupersonerna. Vi har mött människor som ofta haft ett ärrat förhållande till myndighetspersoner, och när vi kom dit som socionomstudenter möttes vi antingen av ett visst mått av avsky, eller uppmaningar att göra gott och göra rätt. Varje hemlös person som vi mötte, både kvinna och man, hade en unik kunskap och en unik berättelse att dela med sig av.

3.9 Etiska överväganden

May (2001) beskriver etik som en uppsättning normer som finns i samhället, eller hos en viss grupp, där det går att se vad som är legitimt och acceptabelt, till skillnad mot vad som inte är legitimt och acceptabelt, för att nå de forskningsenliga målen. Etiska beslut inom forskning baserar sig på principer och inte ändamålsenlighet, detta är en viktig poäng då de etiska besluten inte ska baseras på vad som är fördelaktigt för forskaren, utan på vad som är rätt eller rättvist. Detta bör inte enbart inkludera direkt berörda personer i forskningen, utan alla som kan tänkas beröras av forskningen. Vidare menar May att etiska forskningsregler kan utgöra ett skydd mot ingrepp i forskningsfriheten och yttrandefriheten. Skulle det inte finnas etiska forskningsregler finns risken att samhällsvetenskaplig forskning skulle bli samvetslös (ibid). Detta skulle i sin tur kunna medföra att, i vårt fall, intervjupersonerna blivit kränkta, vid exempelvis brist på respekt för rätten att själv besluta om sin medverkan i intervjun eller inte.

Innan vi skulle ut och möta de hemlösa människorna funderade vi över deras plats i samhället, och som vi uppfattar som en utsatt grupp. Tanken var först att använda personalen på Ria och Hemlösas hus för att nå ut till de hemlösa och för att de inte skulle känna sig pressade att delta i intervjun. På så sätt skulle personalen inom de olika organisationerna fungerat som gatekeepers. Vi märkte dock att detta inte gick att genomföra eftersom personalen inte hade möjlighet att medla mellan oss och de hemlösa, därför valde vi att besöka Ria och Hemlösas Hus, bekanta oss med miljön och besökarna innan vi frågade om intervjuer.

Bryman (2011) tar upp ett antal etiska principer man bör följa i samhällsvetenskaplig forskning. Principerna berör frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet. För svensk forskning gäller bland annat följande etiska principer:

Informerat samtycke

Som forskare har vi en skyldighet att informera berörda personer om studiens syfte. Här ingår också information om att det är frivilligt att delta, och även vad som kommer ingå i undersökningen. Vi valde också att informera våra intervjupersoner om att det gick bra att avbryta intervjun när som helst under samtalet, om de kände att det behövdes.

Konfidentialitetskravet

De uppgifter som berör deltagarna i studien ska hanteras med så stor konfidentialitet som möjligt. Detta har gjorts på så sätt att materialet finns på våra privata datorer, och enbart där.

Autonomikravet

Uppgifter om deltagare i studien får endast användas på det sätt som avses med forskningen och som är informerat till de deltagande i studien.

Självbestämmandekravet

Som deltagare i vår studie har intervjupersonen själv rätt att bestämma över sin medverkan, om de vill vara med eller inte. Detta ger även utrymme för deltagaren att bestämma över villkoren för medverkan i studien.

Dessa ovanstående principer var vi väl införstådda med innan vi började samla in vårt material. Det var viktigt för oss att innan varje intervju, informera intervjupersonen om syftet med intervjun, att de hade rätt att avbryta den och på vilket sätt vi skulle använda materialet. Samt att det enbart var vi två intervjuare som kom att ha tillgång till materialet när intervjun var klar.

Nam et ipsa scientia potestas est – Kunskap är makt även i sig självt

Latinskt ordspråk.

4. Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att använda oss av teori om normer och normalitet, feministisk teori och intersektionalitet för att belysa teman i våra intervjupersoners berättelser. Teorierna kommer vi använda för att få ytterligare djup utifrån normen kontra det avvikande, intersektionalitet, samt ett feministiskt perspektiv. Alla dessa teorier berör en mer eller mindre homogen norm i förhållande till en eller flera avvikare.

4.1 Normer och normalitet

Kerstin Svensson, professor i socialt arbete, menar att begreppet "normal" började användas med betydelsen "vanlig" eller "typisk" och kom att ersätta idéer om "idealet" och för att definiera det goda och det rätta (Svensson 2007). På senare tid har begreppet normalt återfunnits i frågan om hur vi handlar och tänker, och att en normalitet upprätthålls av våra normer och värderingar. Det finns alltid avvikelser i samhället, och normaliteten är aldrig homogen, vilket innebär att den ändrar innebörd. Det finns inte en självklar norm, utan det finns motstridiga tolkningar och uppfattningar, så även inom olika grupper och i olika sammanhang. I samhället utmanar avvikelserna normaliteten, det som är annorlunda syns, hotar det normala och påkallar uppmärksamhet, vilket i sin tur gör det möjligt till en förändring (ibid).

Swärd (2007) menar att kategorisering av olika samhällsgrupper är ett äldre fenomen och att det länge har laborerats med "normalitetsgränser" för att avgöra vilka som är normala eller onormala. De som är outsiders anses befinna sig i marginalen eller utkanten av samhället, och innehar egenskaper som skiljer sig från normen. Dessa marginaliserade individer är inte enbart klassade som outsiders, utan befinner sig även i "marginaliserade rum", i detta fall härbärgen. Dessa marginaliserade rum placeras längst ner i samhällets rumshierarki (ibid). Hilde (1996) pekar på att de marginaliserade i samhället ibland blir utpekade och drivs allt längre bort, då det förekommer en dramaturgi kring "ondskan" i samhället, som snarare handlar om en rädsla för det avvikande.

4.2 Feministisk teori

I rätten har det kvinnliga och det manliga subjektet kommit att beskrivas på olika sätt. Rätten definierar kvinnor utifrån kroppsliga och biologiska kriterier. Medan männen, även män som utsätter kvinnor för våld, bestäms subjektet utifrån deras handlingar (Schlytter 1999).

"Man föds inte till kvinna, man blir det" är ett välkänt citat av Simone de Beauvoir, fransk författare inom existentialism och feminism, och citatet beskriver kontentan av såväl hur genus konstrueras, som kontentan av hennes bok "Det andra könet", som skrevs redan 1949 och utkom som svensk upplaga 1995. Där

för hon en diskussion kring hur kön byggs upp och konstrueras. De Beauvoir syftar på en aktör som implicit skapar är med vid konstruktionen av könet. Man blir kvinna på grund av kulturellt tvång och inte på grund av att man föds till ett kön (De Beauvoir 1995). Detta reproduceras sedan, förstärks och blir till något som är av naturen givet trots att så inte är fallet. Uttrycket om det andra könet kommer ifrån att mannen är ansedd som norm, han är subjektet, och i förhållande till detta blir kvinnan det avvikande.

Det finns ett antal olika inriktningar inom den feministiska teoribildningen, med en gemensam nämnare som definierar att man som feminist måste anse att det råder en patriarkalstruktur där kvinnan är underordnad mannen, samt att detta förhållande bör ändras (Gemzöe 2002). Det finns även en kulturell nedvärdering i synen på det omsorgsarbete i och utanför hemmet som traditionellt sett utförs, eller har utförts, av kvinnor. Gemzöe, docent i genusvetenskap och professor i antropologi, ger även exempel på hur den kunskap som generellt sett förmedlas vid högre utbildning bygger på att mannen är norm. Det finns också en fysisk aspekt som innebär mannens fysiska fördel gentemot kvinnan, och i denna kategori ingår sexuella övergrepp och kvinnofridskränkning (ibid).

Det går att se ytterligare två uppdelningar inom feminismen, som är likhets- och särartsfeminismen. I likhetsfeminismen utgår man från att mannen och kvinnan är mer lika än olika, och argumenterar utifrån samma rättigheter och skyldigheter. De skillnader man kan se idag är socialt konstruerade under hela uppväxten på grund av att samhället är uppbyggt kring en patriarkal maktstruktur. I särartsfeminismen menar man istället att det finns stora skillnader essensialistiskt, men att det som traditionellt sett räknats som kvinnoarbete eller kvinnliga egenskaper har nedvärderats och att detta bör ändras (Gemzöe 2002). Feminister menar att det finns något man kallar relationella kategorier, dessa beskriver ett dualistiskt tänkande och är väl inbyggda i språket. Exempel på dessa är man-subjekt, kvinna-objekt och man-förnuft, kvinna-känsla samt man-logik, kvinna-intuition. Vidare tar Lena Gemzöe, docent i genusvetenskap och professor i antropologi, upp dualismen som finns inom gruppen kvinna, det vill säga hora-/madonnakomplexet som innebär två extremer för vilka två roller en kvinna kan ha. Och som alltså inte gäller för mannen då han ses som ett subjekt och inte behöver kategoriseras (Gemzöe 2002).

4.3 Intersektionalitet

Tina Mattsson (2010) tar upp kvinnors situation utifrån ett intersektionellt perspektiv. Hon beskriver bland annat hur olika intersektionella kategorier samspelar med varandra, exempelvis kön, sexualitet, klass och etnicitet. Dessa tar sig olika uttryck beroende på hur intersektionen ser ut. En individ i kategorin kvinna och kategorin arbetsklass har inte samma förutsättningar ur ett intersektionellt perspektiv, som kategorin kvinna och överklass. Mattsson tar även upp frågor om huruvida en missbrukande kvinna främst är kvinna eller om hon är missbrukare på samma premisser som en man. Vidare skriver Mattsson om de samhällseliga konstruktionerna och att de som är mest vedertagna och kanske ofta de största är de som är mest osynliga för oss just för att de ses som grundläggande. Det kan också bli en sådan effekt av detta att vi känner oss trygga i en underordnad situation bara för att den är välbekant för oss (ibid).

Allra först ser man inte folket som är ute... sen ser man kvinnor som sover ute liksom på perrongerna alltså, man ser en värld som man egentligen inte har velat se, även om man vet att den är där..

Ur Rädda barnens rapport, Tillfälligt uppbrott – unga berättar [1]

(2011)

5. Empiri och Analys

I detta avsnitt kommer det empiriska materialet att redovisas och belysas med hjälp av teoretiska begrepp. Stor vikt kommer dock ligga vid att låta våra intervjupersoner komma till tals och berätta sina upplevelser och levda erfarenheter (Thörn 2004). Inledningsvis finns en kort beskrivning av intervjupersonerna och deras bakgrund. Detta följs av en varning av empiri och teori, vilken resulterar i en återkoppling till frågeställningarna. Vi har valt att ge våra intervjupersoner fiktiva namn i analysen för att illustrera att det är olika personer som uttalar sig i citaten. I följande text kommer orden hemlös och bostadslös att användas, orden har samma innebörd men används för att undvika upprepningar. Intervjupersonerna kommer även att delas in i intervjumännen och intervjukvinnorna för att ge texten en tydlighet. Citat ur UR:s dokumentär och

våra egna intervjuer, samt citat ut rapporter kommer att användas för att fånga en känsla och beskriva en kärna i ämnet.

Intervjupersonerna

De sju personerna som intervjuats består av fyra kvinnor och tre män. Dessa män och kvinnor är i olika åldrar och har olika orsaksförklaringar till sin hemlöshet. Vi bygger beskrivningarna på intervjupersonernas egna bakgrundsberättelser och vad de har betonat. Vi har lagt till vilken situation våra intervjupersoner tillhör, enligt Socialstyrelsens (2011) definition.

Kvinna 1 – Agnes. Kvinna i 60-årsåldern inom situation 1. Tidigare sambo. Missbruksfri med en historik av misshandel. Somatiska skador efter en trafikolycka.

Kvinna 2 – Bea. Kvinna i 50-årsåldern inom situation 1. Missbruksfri. Tidigare sambo med en historik av grov misshandel, med somatiska skador som följd. Har ett vilande eget företag. Tycker det är viktigt att ta hand om sitt yttre. Har vuxna barn och har fram till nyligen bott i bostadsrätt på annan ort.

Kvinna 3 – Cissi. Kvinna i 35-årsåldern inom situation 1. Missbruksproblematik, med en bakgrund på ett flertal behandlingshem. Pojkvän. Tidigare förhållande har innehållit grov misshandel. Har barn som är omhändertagna enligt LVU. (1990:52).

Kvinna 4 – Diana. Kvinna i 55-årsåldern inom situation 4. Missbruksfri. Somatiska skador sedan misshandel i ett tidigare äktenskap. Vuxna barn. Lång akademisk bakgrund.

Man 1 – Anders. Man i 30-årsåldern inom situation 1. Missbruksproblematik. Tidigare egen lägenhet, där det alltid kom och gick mycket vänner vilket resulterade i att han förlorade lägenheten.

Man 2 – Bernt. Man i 55-årsåldern inom situation 1. Missbruksproblematik. Lång yrkesbakgrund, har delvis arbetat utomlands. Har artros som inneburit hinder att

arbeta. Problem i kontakten med a-kassa och försäkringskassa. Tidigare vårdats på missbruksboende.

Man 3 – Carl. Man i 50-årsåldern inom situation 1. Missbruksproblematik. Är inte intresserad av en bostad och vill inte ha kontakt med myndigheter. Har varit bostadslös i många år, och säger att han kan alla knep och trivs med den egna livssituationen.

5.1 Hemlös och kvinna i Helsingborg

Kvinnornas bild

Vi lever på samma villkor. Hemlöshetens villkor. Att söka logi för natten och mat för dagen. Så det är ingen skillnad.

Agnes. Helsingborg.

Vi blev båda två av med våra lägenheter, mitt umgänge med min dotter som är 13 år idag, och de tog vår sysselsättning och de ville ta vår ekonomi, de ville ta allting. Utan att vi egentligen hade gjort något.

Cissi, Helsingborg.

Det finns en bredd i beskrivningen av den egna livssituationen, både inom livsbeskrivningarna men också mellan kvinnornas berättelser. Beskrivningarna av en lång rad orsakssamband individen själv inte kunnat påverka, och som alla fyra intervjuade kvinnorna berättar om, tyder på en brist på makt över den egna livssituationen. Men även berättelser om styrka och förmåga att kontrollera sitt eget liv. Kanske är det som Thörn (2004) menar, att begreppet hemlös är så fyllt av negativt laddade föreställningar att kvinnorna känner att de måste förklara varför de egentligen inte är hemlösa på samma premisser som de andra som bor på Hemlösas hus, eller besöker Ria (ibid).

Vi är strateger.

Diana, Helsingborg.

Diana säger att det bestämt är kvinnorna som har mest makt över sin livssituation. Samtidigt medger hon att de hemlösa män som bor på gatan, klarar sig och trivs bättre än kvinnor i motsvarande situation. Diana säger också att hon träffat många hemlösa män som inte vill ha ett eget boende.

Jag tror att kvinnor, hemlösa kvinnor, är mer utsatta, har ofta barn som är en väldigt öm punkt och männen är både fysiskt starkare och inte lika känslamma eller, vad man ska säga. Att de hanterar det bättre, även om de inte trivs i det va. Vissa trivs i det, och vissa vill ha det så. Men jag tror inte det finns en enda kvinna som vill ha det så.

Cissi, Helsingborg.

Cissi säger att många bostadslösa kvinnor nog har varit rädda för att söka hjälp av myndigheter för att de tror att socialen kommer att omhänderta deras barn. Flera av de intervjuade kvinnorna vi träffar nämner barn som ett känsligt ämne, men ingen fördjupar sig i den egna situationen. Detta kan ses som att kvinnorna ser sig själva som huvudansvariga för sina barn, i enlighet med den klassiska synen på omsorgsarbete och kopplingen till hemmet som Gemzöe (2002) tar upp.

Bea säger att hon tror att män kan ta för sig mer, och att det är en fördel. Hon tror samtidigt att makt är något man måste skaffa sig själv och att det beror mer på den egna, inneboende kunskapen och viljan. Bea menar att en bostadslös kvinna är mer utsatt, många har barn, de är känslomässigt i ett annat läge och blir utslagna snabbare.

Männens bild

Kvinnor ska inte vara hemlösa, det är svårare för kvinnor.

Carl, Helsingborg.

De flesta av de manliga intervjupersonerna i studien menar att männen klarar hemlösheten bättre än kvinnor och att de också har mer makt över sin situation.

Ja, alltså att ligga ute det klarar männen bättre.[---] Kvinnorna är nog mer utsatta på något vis [---] Fysisk så kanske de dras till de lite tuffare killarna för att få skydd.

Bernt, Helsingborg.

Bernt menar att han trivs som hemlös och inte vill ha något ordnat boende. Han tyckte det var jobbigt i början, men han har vant sig nu och trivs med det. En annan intervjuad man, Carl, menar att kvinnor är svagare och har större behov av att sköta sin hygien. En tredje man, Anders, uppger att han tror att hemlösa män generellt sätt har det lättare och uppger att han tror att män lättare kan få jobb, men även att hemlösa män blir tagna på större allvar av myndigheter. Anders menar att kvinnor har en större koppling till hemmet överlag, och att kvinnorna ska föda barn. I hans ögon har kvinnor som är hemlösa mer problem med familjen än männen har.

Det är med jobb, och det har med det att göra. Kvinnor har svårare för att få jobb, och de ska ha familj och sånt. [---] Ni ska ju föda ungar och det.

Anders, Helsingborg.

De manliga intervjupersonerna pratar mycket om den fysiska utsattheten av att, som kvinna, inte klara ett liv som innefattar att sova ute på gatan. Anders tar även upp en mer traditionell syn på genus, där kvinnan är kopplad till hemmet och familjen, där ett av syftena är att föda barn. Ovanstående citat bygger på en uppdelning mellan könen i form av särartstänkande (Gemzöe 2002).

Kvinnan som avvikare i förhållande till mannen, kan bli en del av en grupp vid sidan om som får leva på männens villkor (De Beauvoir 1995).

5.2 Missbruk

Jag kan börja med att berätta att jag inte har något missbruk.

Diana, Helsingborg.

Jag har kommit upp i 60-årsåldern, och mitt liv har varit helt socialt, normalt inga droger, inget missbruk.

Agnes, Helsingborg.

Vi har valt att ha med rubriken ”missbruk” eftersom detta var ett ämne intervjupersonerna berörde mycket i intervjuerna.

I undersökningen framkom det att tre av fyra kvinnor inte hade ett substansmissbruk, medan samtliga tre män hade någon typ av missbruk. Samtliga kvinnor i intervjuerna uppger att merparten av de kvinnor som missbrukar finansierar sitt missbruk genom prostitution. De intervjuade kvinnorna som inte använde droger var väldigt noga med att poängtera i inledningen av intervjuerna att de inte använde droger. Det skulle kunna ses som ett sätt att distansera sig från de marginaliserade (Hilte 1996). Bernt menade att missbruk är den största orsaken till hemlöshet, och att det tidigare varit männen som primärt missbrukat, men att missbruket bland kvinnor har ökat under senare tid.

Man pratar om droger, droger, droger. Det och fixa för kvällen, sitta och ringa hela kvällarna, för att fixa till nästa dag. Det är ungefär det intellektuella som finns här.

Bea, Helsingborg.

Empirin visar att de tre kvinnorna som inte hade ett missbruk var måna om att poängtera att deras liv var i enlighet med samhällsnormen (Svensson 2007). De berättade vad de hade åstadkommit innan sin hemlöshet, exempel på detta var akademisk utbildning och egenföretagande. Diana berättade att hon studerat teologi i Lund, men även andra kurser och utbildningar via jobb;

Vi hyrde en bostadsrätt tillsammans med gångavstånd till Campus där jag läste strategisk kommunikation.

Diana, Helsingborg.

Bernt tar upp att han tror att det är ett vanligt orsakssamband, med missbruk som leder till hemlöshet. Vårt insamlade empiriska material visar dock inget samband mellan missbruk och hemlöshet hos kvinnor, vilket annars ses som ett vanligt samband (Thörn 2004).

Kanske är det som Thörn (2004) skriver, att missbruk och hemlöshet kopplas ihop per automatik hos de flesta, både från kulturellt och politiskt håll. Vi får

uppfattningen att det är viktigt för kvinnorna att poängtera att just de inte har något missbruk. Cissi menar att det ibland kallas att en man och kvinna som är tillsammans är ett par, men att alla vet att de egentligen inte är det. Det handlar då om tjänster och gentjänster i form av sexuella tjänster och droger.

Den lägst stående varelsen i samhället, i Sveriges samhälle, det är väl en heroinist som är prostituerad och hemlös, som har barn.

"Veronica" (UR 2009)

5.3 En intersektionell uppdelning.

Citatet ovan är taget från en UR-dokumentär (2009) om hemlösa, där "Veronica" gör en beskrivning av hur intersektionalitet kan ta sig uttryck för en hemlös kvinna.

Jag har egen inkomst och utbildning och allt det här. Det är det att jag har sambo och att jag vill lämna honom, och jag står i bostadskö, men det finns inte bostäder va. Och det går liksom inte att leva med honom över huvud taget. [---] Och på den vägen är det att jag är här, och de vet inte vad de ska göra för jag sitter mitt emellan två stolar. Jag har inget missbruk, jag har egen inkomst och det ena efter det andra.

Bea, Helsingborg

Mattsson (2010) menar att olika intersektionella kategorier samspelar, och kombinationen av hemlös och kvinna gör att intervjupersonerna inte har samma förutsättningar som en kvinna med bostad.

(...) ingenting av kvinnojourer, på grund av att jag haft ett missbruk, så hjälper inte kvinnojouren mig eftersom det är barn där. De hänvisar inte till något annat heller, så det har varit väldigt ensamt.

Cissi, Helsingborg

Den bostadslösa kvinnan blir då en underordnad i dubbel bemärkelse, då hon både saknar bostad och är kvinna som är underordnad mannen (Mattsson 2010). Ovanstående citat illustrerar den dubbla utsattheten med att vara kvinna och missbrukare. Den intervjuade kvinna som hade ett missbruk genomsyrade sin

berättelse med detaljer om sitt missbruk, men visade att det inte var någon central del för henne. Kvinnan la det största ansvaret på en före detta pojkvän som tvingat henne att ta droger mot hennes vilja, och på det sättet blev hon beroende.

(...) jag har en dubbeldiagnos, en ångestdiagnos och en opiat, och det var ju mitt ex som ja, tvingade mig. Han tog min hand och satte den, och satte sprutan i handen på mig och sen fortsatte med det till jag var beroende av det. Innan dess hade jag inte hållit på med heroin eller andra droger på det sättet. Utan han gjorde det för att styra över mig.

Cissi, Helsingborg.

Mattsson (2010) för fram problematiken kring identifikationen av en missbrukande kvinna – är hon kvinna eller är hon missbrukare?

Jag och dem

Vidare menar Mattsson att det finns maktstrukturer i samhället, som ordnar kategorier och grupper i en hierarkisk ordning, i förhållande till varandra. Thörn, via Swärd, (2004) menade också att det fanns en annan hierarkisk ordning, denna gång av problemen för den hemlösa.

I samtalen innan, efter samt under intervjuerna pratar flera av kvinnorna i "vi och dem"-termer och i rollen som intervjuare uppfattas det som att intervjukvinnorna ställer sig utanför gruppen bostadslösa kvinnor. Bea uttrycker att "de" har tagit hennes pengar, och att hon vet vilka "de" är, men hon kan inte göra något åt det. Bea säger att det enda "de" tänker på och pratar om är hur de ska kunna ordna fram pengar till droger. I en annan intervju säger Diana att hon har sett "dem" sälja sina kroppar på Knutpunkten. Vi får uppfattningen av att kvinnorna i intervjuerna försöker förklara hur det kommer sig att de befinner sig på ett ställe som Hemlösas hus, trots att de har en lång akademisk utbildning, eget företag, har arbetat som chef etcetera. Enligt dem själva tillhör de egentligen inte gruppen bostadslösa kvinnor, de råkar bara vara på Hemlösas hus och Ria för tillfället på grund av en lång rad omständigheter de inte kunnat styra över.

Diana berättade, innan vi startade intervjun, att hon jobbat som chef över många anställda och att hon "inte borde vara här".

Att använda den språkliga uppdelningen av "vi och dem" tyder på en tankemässig uppdelning av att inte tillhöra den situation Socialstyrelsen (2011) definierar som bostadslös. Det kan tolkas som att intervjukvinnorna inte vill tillhöra gruppen hemlösa kvinnor, och att de intervjuade kvinnorna vill poängtera att de inte är missbrukare. Vi uppfattar det som att kvinnorna inte vill höra till den, utifrån ett intersektionellt perspektiv, svaga gruppen bostadslösa, missbrukande kvinnor. Och minst av allt den mest utsatta gruppen i sammanhanget hemlösa, missbrukande och prostituerade kvinnor (Mattsson 2010).

Det var inte det här man önskade liksom när man var liten, då ville jag bli prinsessa liksom, inte hora.

"Veronica" (UR 2009)

5.4 Att sälja sin kropp

Prostitution var ett ämne som skulle kunna tänkas vara känsligt att prata med kvinnorna om. Därför valde vi att inte ha någon direkt fråga om detta i intervjuguiden, det visade sig däremot att intervjupersonerna gärna pratade öppet om sina erfarenheter, både under intervjuerna och med varandra.

En ung kvinna har sålt sig väldigt öppet där, och hon är knarkpåverkad. Samhället har inte gjort någonting åt det.

Diana, Helsingborg

Hur ska jag säga? Det jag har sett, det är att man, de som missbrukar har inga pengar och abstinens. Och då lägger man det i natura istället. Så då utnyttjar ju männen, då att hjälper kvinnorna den gången.

Bea, Helsingborg

Enligt Thörn (2004) finansierar de tunga missbrukarna i stor utsträckning sitt beroende genom prostitution. Intervjukvinnorna säger alla att det är mycket vanligt förekommande, speciellt hos missbrukande hemlösa kvinnor.

Jag tror att kvinnor över lag är räddare för att hamna i fängelse, och därför stället de sig på gatan istället. För det är inte olagligt att sälja det, det är olagligt att köpa det. Ja, därför. Så jag har mer eller mindre, under denna

tiden jag varit här, alla de tjejerna som jag har... eller som varit här,
förutom ett par stycken, har hållit eller håller nu på att prostituera sig.
Men det har inte varit min värld, men de gör det.

Cissi, Helsingborg.

Det finns också inslag av hora/madonna komplexet som Gemzöe (2002) tar upp. Här ställs stereotypen av den goda modern och hustrun mot stereotypen om den degenererade och misslyckade kvinnan som säljer sig och bjuder ut sig. Med hänvisning till Gemzöes beskrivning av mannen som subjekt och kvinnan som objekt, blir mannen inte intvingad i stereotypa föreställningar i samma utsträckning som kvinnan (ibid). Prostitution skulle kunna ses som en avvikelse från den homogena gruppen på grund av att man inte följer samhällsnormen (Svensson 2007).

5.5 Strategier i hemlösheten

Flera av de intervjuade kvinnorna säger under intervjun att många väljer att gå tillsammans med en man, detta för att upplevelsen av fysisk utsatthet av att vara kvinna minskar. Två av kvinnorna uppger även att de tycker att Hemlösas hus ligger isolerat, utanför staden i ett industriområde som de upplever obehagligt att promenera själva i sent på kvällen. Diana berättar att hon alltid går alltid tillsammans med sin före detta make som hjälper henne med praktiska bestyr, på grund av höftskadan hon har. Hon uppger även att hon fått en del hjälp av Gustav Adolfs församling i Helsingborg, när hon haft problem av olika slag.

Det enda jag kan säga som skillnad, men det är en annan makt, är att kvinnan är mer försvarslös. Kvinnan har inte samma fysiska styrka, man vandrar ute på natten och därför behöver man vara ute med en man och känna mer styrka och trygghet. Att kunna försvara sig, för det händer ju väldigt mycket. Påhopp och nedslagningar.

Agnes, Helsingborg.

Det stjäls hela tiden här. Du får liksom sova med väskan innanför, de har liksom inte som man säger vaknat och enats, och hjälpas åt. Nej, så är det inte. De är totalt upptagna med kvinnorummet, med vad de kan sno och så där.

Bea, Helsingborg.

Vi kvinnor kan ju vara lite smarta, till och med jag hade kunnat vara smart, klä upp mig, gå ut på restaurang, träffa en man, en ensamstående man, blivit en sambo. Men det ligger inte i min natur.

Agnes, Helsingborg.

Även två av männen uppger att det är en vanlig strategi för kvinnor att hålla ihop med en man för att få skydd. Vi uppfattar det som att kvinnorna beskriver många olika typer av strategier. Detta tyder på att det inte finns homogenitet gällande val av strategier och att gruppen bostadslösa kvinnor inte heller kan ses som en enhetlig grupp precis som att inte heller normen är homogen (Svensson 2007).

5.6 Om våld

Vi hade heller ingen fråga om våld i intervjuguiden, eftersom vi såg det som ett ämne som skulle kunna vara känsligt och eventuellt kränkande att ställa frågor om. Däremot valde alla kvinnorna att själva att ta upp ämnet under intervjuerna. Kvinnorna beskrev våldet, och det sexuella våldet, på ett avdramatiserat sätt, vilket vi uppfattar som att det på något sätt har normaliserats (Svensson 2007) inom gruppen. Våld som anses vara ”normalt” beror på vilken grupp och situation man befinner sig i (ibid). Det verkar ses som en del av vardagen, och något vanligt förekommande.

Ja, så där säger jag, du menar på att jag ska gå tillbaks till honom? Med en chans för att han slår ihjäl mig då? Eftersom han är så svartsjuk. Jag har till och med skyddad identitet. Ja, det är helt vansinnigt, till och med polisen säger att ”du ska inte vara där”.

Bea, Helsingborg.

Samtliga kvinnorna uppger en bakgrund som innehåller berättelser om kvinnofridskränkning och misshandel, vilket gett två av kvinnorna somatiska men. Två av kvinnorna levde med männen som misshandlade dem under flera års tid och uppger som primär förklaring till hemlösheten att de kände sig tvungna att fly, och att de sedan har försökt gömma sig för männen.

(...) det blev ett terrorställe för mig, så jag föredrog att en dag bara packa ner lite saker och ge mig av, stod ute på gatan och funderade på vad jag sysslade med, var ska jag bli av.

Agnes, Helsingborg.

En av dessa två kvinnor uppger att mannen hon levte med avtjänat ett längre fängelsestraff på grund av att han misshandlat henne på offentlig plats med vittnen. Kvinnorna säger att de i samband med att de flytt från hemmet inte fått med sig några möbler eller tillhörigheter, och att de därför haft svårt att bygga upp sina liv igen.

Ja, en gång satt han över mig med en pistol och hade slagit sönder mig med knogjärn och knivar och allting va. Och säger att ”jag ska skjuta skallen av dig din jävla hora”. Och då slog de in dörren och såg detta. Då fick han ett och ett halvt, första gången fick han sex månader. Och då hade han gjort något som var ännu värre.

Cissi, Helsingborg.

Ingen av männen kommenterar något om våld riktat mot kvinnor. Vi tolkar detta som att det på grund av att det primärt är ett problem som riktas mot kvinnor och enligt Thörn (2004) ses den hemlösa kvinnan som svag och underordnad medan mannen ses som aggressiv och dominant. Gemzöe (2002) skriver att just det fysiska våldet riktat mot kvinnor är ett stort feministiskt problem.

Jag kan säga att det tog mig åtta år att bli av med den mannen, efter fyra månader försökte jag lämna honom första gången, och han skulle ta livet av mig om jag lämnade honom. Jag vet inte hur många gånger han låste in mig, satt med en pistol mot huvudet på mig och gjorde rysk roulette på mig och på sig själv. Och då var det att ska du inte vara med mig ska du inte vara med någon annan heller, och då vill jag inte heller leva. Och varje gång han muckade så stod han vid min dörr och ehh, ja, det var väldigt våldsamt. Och de enda två gångerna som han faktiskt fick sitta för det var när grannarna ringde om det och de tog honom på bar gärning.

Cissi, Helsingborg.

5.7 Benägenhet att anmäla brott

Som svar på frågan om man som hemlös kvinna anmäler brott man blivit utsatt för, svarar Bea;

Ett fåtal, ett litet fåtal. Och de som gör det, då har de skinn på näsan. Och då tar de sig härifrån.

Bea, Helsingborg.

Samtliga intervjupersoner berättade under intervjuerna att de till största del väljer att avstå från att anmäla brott de blivit utsatta för. Detta förklarades med att polisen inte lade ner någon energi på att lösa brottet, eller att polisen inte har något förtroende för den utsatta eftersom de cirkulerat hos polisen tidigare, av olika orsaker.

Ja, jag tror det. För man vet att det inte är lönt, har de då drogmissbruk och blir nerslagna och går till polisen, ja då har de i regel blivit haffade av vakter innan eller någon stöld eller något för att få pengar till droger, ja. Så de knallar bara vidare med det där.

Agnes, Helsingborg.

Som Schlytter (1999) menar beskrivs de olika könen på olika sätt inom rättssystemet, precis som Gemzöe (2002) menar att synen på kvinna är objekt och mannen ses som subjekt. Både männen och kvinnorna säger att de i princip aldrig skulle anmäla ett brott de blivit utsatta för. En kvinna uttrycker att hon hellre vill glömma och gå vidare. Hon menar att;

Det är väldigt, väldigt jobbigt och pressande, nu ska jag få allting över mig i en rättsal, se bilder av hur ansiktet är sönderslaget, bilder på stora väggen av hur jag ser ut, allting kommer upp igen, fast jag är i en helt ny situation.

Diana, Helsingborg.

Anders uppger att ingen hemlös skulle anmäla ett brott han eller hon blivit utsatt för. Han säger att den förutfattade meningen är att den hemlösa själv har begått brottet, eller att polisen inte bryr sig. Även Bernt säger att han inte tror att

hemlösa anmäler ett brott de blivit utsatta för eftersom det inte är någon som löser det ändå, därför anser han det vara meningslöst att göra en anmälan.

Vakterna på Knutpunkten är utbildade och saknar kompetens, de är aggressiva och har misshandlat mig svårt. De tog rullstolen från mig, släpade ner mig på golvet, så att jag fick två senfästen gick i ena knät, och de tvingade mig att krypa med trasigt knä och funktionshinder ut till gatan för att hämta min rullstol som de ställt där. Andra har de också slagit blåa, exempelvis U (pekar på en man vid ett annat bord), i ansiktet utan orsak

Diana, Helsingborg.

Agnes upplevelse är att ingen anmäler ett brott eftersom hemlösa personer är vana vid att bli nonchalerade både hos myndigheter och hos sjukhus. Hon menar att myndighetspersoner och sjukhuspersonal utgår från att hemlösa är narkomaner, och att det resulterar i en väldigt lång väntetid, och hon upplever då att hon inte blir tagen på allvar.

(...)de nonchaleras väldigt hårt, även när de blir sjuka och kommer inte på sjukhuset. Så är de ju knarkare, de får inte så mycket hjälp ändå, som vanliga. Så fort de hör att de är hemlösa och kommer in på sjukhuset får de nästan inget allt. Så är det, så är sanningen.(---)Jag tror att det beror på att de behandlar dem som att de har drogproblem tror jag, något annat kan jag inte se därför att jag har skälv varit uppe och frågat om jag kunde få lämna ett urinprov på sjukhuset och då skulle de ha en adress. Då sa jag att jag bor på hemlösas hus, ja då kan du sätta där sa de (pekar med handen åt höger). Så där satt jag för att lämna ett urinprov, jag skulle inte ha någon läkare, jag skulle bara lämna ett urinprov för att se om jag behövde penicillin. Där satt jag i flera timmar, till slut så gick jag. Så hade jag kommit in som den person jag var, eller är, så hade jag fått lämna urinprov rätt och slätt så hade det varit bra. (---) Så nu vet jag ju att de hemlösa blir illa behandlade och därför så reagerar inte. Man hade kunnat bli ganska arg, och reagerat genom att gå fram till kassan eller receptionen och frågat ”ska jag sitta såhär många timmar för att lämna ett urinprov?” Men det gör man inte heller, för ja. Och det gäller nog de flesta. De orkar inte för de vet att det inte...

Agnes, Helsingborg

Gemzöe (2002) beskriver fyra olika sfärer inom vilka ojämlikheten mellan könen är extra tydlig i Sverige idag. En av dem är våld mot, och sexuellt utnyttjade av, kvinnor. Mycket av det våra intervjuade kvinnor berättar om beskriver Gemzöe som en av de mest öppna och brutala formerna av kvinnoförtryck. Hur kvinnorna bemöts när de anmäler brott och om de väljer att anmäla brott, speglar maktförhållandena mellan könen. Kvinnorna som utstått övergreppen är också ofta utlämnade till andra kvinnor inom ideella krafter, såsom kvinnojourer. Vidare skriver Gemzöe att hur brott mot kvinnor behandlas i Sverige är ett uttryck för den negativa strukturella särbehandlingen som finns inom många olika sektorer idag. Könnsfrågan kan inte reduceras till en aspekt av samhället. Enligt, framför allt, radikalfeminsimen är lagarna skapade av män och för män, som också upprätthåller dem (ibid).

Myndighetsförtroende

Jag har också varit utsatt för våldtäkt av en taxichaufför och nej, jag bara sprang hem. [---] Jag har inget förtroende för myndigheter, för polisen eller för socialen eftersom man ofta blir behandlad som man blivit behandlad. Nej, men jag säger att det här och det här behöver jag hjälp med, då skickar de mig på ett LVM för att köpa sig tid... [---] Det har varit som en dålig repris varenda gång.

Cissi, Helsingborg.

I vår insamlade empiri kommenterade intervjukvinnorna själva hur de blivit behandlade och bemötta, på grund av att de var hemlösa. Samtliga kvinnor uttryckte att det fanns svårigheter i att kommunicera med socialtjänsten och att de inte hade något förtroende för polisen.

Ja. Du räknas inte som människa, icke. Och då tänker jag att om de behandlar mig så, som inte ens har bett om socialbidrag, hur är det då med de andra?

Bea, Helsingborg.

Med två olika hierarkiska ordningar för en hemlös kvinna kan det vara svårt att få hjälp och, som två av våra intervjupersoner sa, ”svårt att gå iväg för att få hjälp”.

De hade helt enkelt inte orken, och trodde inte att de skulle bli hörda om de bad om hjälp.

Ja, då gick jag dit första gången, och de vet ju inte vad jag har för utbildning. Men hon hade redan förutfattade meningar utav mig va. Fast hon visste ändå ingenting.

Bea, Helsingborg.

Thörn (2004) såg i sina intervjuer en motsägelse hos kvinnorna hon intervjuat, då de ofta beskrev myndigheterna som ohjälpsamma, men att de trots detta ändå beskrev hur de hade fått hjälp i vissa situationer. Det kan även uppstå en osäkerhet hos hemlösa utifrån att de befinner sig inom marginaliserade rum (Svärd 2007), vilket kan göra att de förväntar sig ett visst bemötande utifrån en ställning som avvikande från normen (ibid).

5.8 Sammanfattning

Av de tre männen har samtliga ett missbruk, medan endast en av de intervjuade kvinnorna har ett missbruk. De fyra kvinnorna hade två gemensamma nämnare, vilka var att de alla varit utsatta för våld i en relation med en man, som de uppgav som en viktig orsak till sin nuvarande situation som hemlös. Samt att alla intervjukvinnorna hade barn. Vi har också visat hur Gemzöe (2002) tar upp en viktig aspekt av feminismen där mannen har ett fysiskt övertag, där det också ingår sexuella övergrepp och kvinnofridskränkning. Vilket har visat sig vara en stor del av vardagen för våra intervjupersoner i vårt empiriska material.

De bostadslösa kvinnorna berättade mycket och utförligt i intervjuerna om hur deras liv varit innan de blev bostadslösa. Tre av de fyra kvinnorna använde frekvent ord som "normal" och "en vanlig tjej" etcetera.

(...) mitt liv har varit helt socialt, normalt

Agnes, Helsingborg

Männen pratade mycket lite om sitt tidigare liv och sin familjesituation innan bostadslösheten. Männen tenderade att poängtera skillnaderna, och att de i större

utsträckning var nöjda med sin situation. Medan flera av kvinnorna tryckte på tidigare utbildning, bostadssituation och dylikt.

Med utgångspunkt i det intersektionella perspektivet (Mattsson 2010) tenderar det hos bostadslösa kvinnor att finnas ytterligare en intersektionell nivå inom gruppen, vilket framkom i intervjuerna genom att intervjupersonerna skiljer på de som har missbruksproblematik samt prostituerar sig och de som inte har missbruksproblematik eller prostituerar sig. Kvinnorna var, utom kvinnan med ett missbruk, nogga med att i inledningen av intervjun poängtera att de inte hade en missbruksproblematik. Kvinnan med en missbruksproblematik var i sin tur noggrann med att poängtera att de flesta hemlösa kvinnor med narkotikaproblem säljer sex, dock inte hon själv. Det finns alltså ett "jag och dem"-tänkande bland intervjukvinnorna som vi inte ser några spår av i männens intervjuer. Detta tolkar vi som en vilja att separera sig själv från en grupp som är mer utsatt, och därmed bli mindre av en outsider (Swärd 2007).

Samtliga av de bostadslösa intervjupersonerna menade att de generellt sett inte skulle anmäla ett brott de blivit utsatta för. Både männen och kvinnorna i intervjuerna gav beskrivningar på hur de inte skulle bli trodda eller hur brottet till och med skulle kunna vändas emot dem, så att de själva skulle bli anklagade. En av intervjukvinnorna menade att alla samhällsinstitutioner sätter ett likhetstecken mellan hemlöshet och missbruksproblematik, vilket Thörn (2004) även såg i sin avhandling. Det fanns även en stark tendens hos de hemlösa kvinnorna själva att sätta ett likhetstecken mellan att vara narkotikaberoende hemlös kvinna och prostituera sig. Detta i kombination med låg benägenhet att anmäla brott tolkar vi som att den hemlösa kvinnan juridiskt sätt hamnar i en mycket utsatt situation, i enlighet med vad Schlytter säger (1999). Det byggs upp en marginalisering och en uppfattning om gruppen utifrån, från institutioners håll och uppfattningar om vilka egenskaper som ska förknippas med gruppen bostadslösa kvinnor, men även inom gruppen. Detta enligt en normaliseringsprocess och det uppstår en beständig ojämlikhet som behandlar de sociala kategorierna och hur gränserna för detta skapas och upprätthålls. Det finns kategoriella par, som exempelvis de som har bostad och de som är bostadslösa (Svensson 2007). Denna dualism visar även Gemzöe (2002) på då hon beskriver begreppen man och kvinna. Detta har i sin tur lett till en omfattande intersektionell underordning (Mattsson 2010) för våra

intervjuskvinnor som befinner sig i en underordnad grupp både genom att de tillhör gruppen bostadslösa och gruppen kvinnor. Majoriteten av intervjupersonerna trodde också att hemlösa män hade något lättare att få hjälp hos myndigheter överlag och att de får ett bättre bemötande och blir betrodda i större utsträckning.

Majoriteten av de intervjuade menade att bostadslösa kvinnor ofta vistas tillsammans med en man, och att de upplever bostadslösa kvinnor mer utsatta fysiskt. Intervjupersonerna beskriver det som en strategi. Majoriteten ansåg dock att kvinnor överlag är sämre rustade att vara hemlösa än män. Flera av intervjupersonerna tog upp kvinnans plats i hemmet och att kvinnan har ett inneboende behov av att skapa och upprätthålla ett hem. Ytterligare en intervjuperson påpekade att en stor del av kvinnans identitet är sammanlänkad med att skaffa barn och ta hand om dessa, vilket inte går att göra som hemlös. Vi tolkar dessa uttryck som en del av ett konstruerat genussystem (Gemzöe 2002) i vilket kvinnan är knuten till hemmet och därmed hennes identitet. Vi ser också att man enligt en dualistisk tanke inom den feministiska teorin kan tolka objektet kvinna som kopplad till platsen hemmet, och till rollen som mamma för att upprätthålla en förhandskonstruerad identitet. Medan mannen som subjekt är mer fri att efter tycke utforma sin egen roll då han som subjekt inte är knuten till föreställningar om roller och platser.

6. Avslutande reflektioner

Grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est. - De lärda tvistar, och saken är ännu ej avgjort.

Horatius (65 f.Kr – 8 f. Kr)

Det har varit med tungt hjärta vi lämnat vissa intervjuer. Berättelsen om misshandel som pågått under flera års tid med somatiska skador som följd är svår att glömma om man får det berättat för sig på ett målande och personligt sätt. Vi såg även somatiska spår efter misshandel, en kvinna hade en bleknande blåtira, en annan har en nästintill obrukbar höft som gör att hon måste stötta sig vid saker för att förflytta sig.

Vi blev även lite förvånade av att höra historien om hur en svårt misshandlad kvinna med missbruksproblematik och barn nekats plats hos kvinnojourer på grund av sitt missbruk. Hon var en av de kvinnor vi träffade som hade svårast och mest komplex problematik, och som trots detta, eller kanske just på grund av det, nekats plats för att hon inte tillhörde klientkategorin.

Vi upplever att vi har fått en unik insikt i de intervjupersonernas liv och håller med Thörn (2004) om att den "levda erfarenheten" är något unikt och något vi hade gått miste om ifall vi valt att göra en kvantitativ studie. Vid våra intervjuer har vi också fått en god känsla för de miljöer som hemlösa i Helsingborgs stad vistas i. Men också en god uppfattning om hur verksamheterna för hemlösa är uppbyggda, efter samtal med personalen inom verksamheterna.

Något som hade varit roligt att se var om kvinnorna hade försökte hjälpa varandra upp istället för att markera sin särställning utanför gruppen hemlösa kvinnor. Dock är det ett förståeligt fenomen eftersom man riskerar att förlora makt genom att alliera sig med en grupp som är ännu mer utsatt än en själv. Vi är benägna att hålla med om den synpunkt vi mötte i UR:s dokumentär, om att en av de svagaste grupperna i samhället är en kvinna med missbruksproblem som är hemlös, har fått sina barn omhändertagna och prostituerar sig för att finansiera sitt missbruk.

I slutet av uppsatsen fick vi veta att våra intervjuer blivit uppmärksammade och ifrågasatt ur en etisk synpunkt. Detta vill vi besvara med att vi inte under någon del av studien har tvingat någon att medverka, eller valt bort att informerat om syftet och vårt tillvägagångssätt. Vi ser det som att vi har intervjuat marginaliserade individer, som har en lika stor rätt att höras, om de själva vill det. Flera av intervjupersonerna har även uttryckt en stor uppskattning för att vi valt att skriva en uppsats om just detta ämne, som de anser vara viktigt. Vi ser också en risk med att vi som blivande socionomer kategoriserar människor efter sårbarhet och generalisera hela grupper, som i sin tur kan bli stigmatiserande om vi inte tror att de kan uttrycka sig.

7. Vidare forskning

Vi skulle gärna se att forskning kring hemlösa kvinnor blir vanligare, och vi skulle själva vilja fortsätta arbeta inom området. Men vi skulle även vilja bredda oss och inte enbart inrikta oss på kvinnor. Under ett samtal med en hemlös man, som inte gick med på en intervju, gav han oss en ny vinkel, och en ny frågeställning; "varför finns det inga hemlösa invandrare?". Det var en fråga som följde med oss under uppsatsen gång, och som vi diskuterade återkommande. För vår egen del hade det varit intressant att gräva djupare i saken. Vi har våra egna förutfattade meningar om denna situation, exempelvis att invandrare är en minoritet och därför borde utgöra en procentuellt liten del av de hemlösa, och vara svåra att se, men också att det finns en annan familjekultur som gör att det eventuellt krävs mer för att en invandrare ska bli hemlös. Vi hade även gärna sett att mer forskning gjordes på hemlösa kvinnor med barn och deras förhållande till barnen, mödrskapet och dess förutsättningar.

8. Källförteckning

8.1 Litteratur

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Anderson, Sandra C, Boe, Thomas & Smith, Sharon. (1988) "Homeless Women", *Sage Journals*, 3, 2, 62-70.

Bryman, Alan. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

De Beauvoir, Simone. (1995) *Det andra könet*. 2. uppl. Stockholm: PAN/Norstedts.

Gemzöe, Lena. (2002) *Feminism*. Stockholm: Bilda.

Gregow, Torkel (red).(2010). Sveriges rikets lag: gillad och antagen på riksdagen år 1734, stadsfäst av Konungen den 23 januari 1736. Med tillägg innehållande författningar som utkommit från trycket fram till början av januari 2010. 131. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Halvorsen, Knut. (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Hilte, Mats. (1996) *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Bo. (2002) *Under bar himmel: en resa till det okända Stockholm*. Stehag: Gondolin.

Knutagård, Marcus. (2009) *Skälens fångar: hemlöshetsarbetes organisering, kategorisering och förklaringar*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2009.

Levin, Claes. (2008) "Att undersöka 'det social' - några ingångar". I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Katarina Jacobsson & Rosmari Eliasson-Lappalainen (red.) *Forskningmetodik för socialvetare*. 1.utg. Stockholm: Natur & kultur

Lewis, Joy. (2003) "Healthcare for homeless women", *Journal of general internal medicine*, 18, 11, 921.

Mattsson, Tina.(2010) *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Lund: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet.

May, Tim. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, Astrid. (1999) *Kön och juridik i socialt arbete: tillämpning av 3 § LVU på länsrättsnivå*. Lund: Studentlitteratur.

- Svensson, Kerstin. (red.) (2007) *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Swärd, Hans. (2008) *Hemlöshet 2.*, [omarb. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Swärd, Hans. (2007) "Om outsiders och att hålla normalitetsdjävulen i schack". I Svensson, Kerstin (red.) *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Thörn, Catharina. (2004) *Kvinnans plats(er): bilder av hemlöshet*. Diss. Göteborg: Univ., 2004.
- Trost, Jan. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

8.2 Internetkällor

- De Hemlösas Hus Helsingborg <http://www.frihamnen-hbg.com/> hämtad 120424
- Hela människan Ria <http://www.helamanniskan.se/> hämtad 120424
- Rädda barnens "Tillfälligt uppbrott – unga berättar: Om att rymma eller kastas ut hemifrån (2011)
http://www.rb.se/SiteCollectionDocuments/Rapporter/Svenska%20rapporter/Tillf%C3%A4lligt_uppbrott%20_unga_ber%C3%A4ttar_juni_2011.pdf hämtad 120428
- Socialhögskolan, Lunds universitet "Bostad först enligt Lundamodellen, från Lunds universitet". <http://www.soch.lu.se/forskning/forskargrupper-och-forskningsmiljoer/bostad-foerst/lunds-universitets-principfoerklaring-om-bostad-foer> hämtad 120502
- Socialstyrelsens "Hemlöshet". <http://www.socialstyrelsen.se/hemloshet> hämtad 120427
- Socialstyrelsen "Socialstyrelsens definition av hemlöshet".
<http://www.socialstyrelsen.se/hemloshet/omfattning2011/definition> hämtad 120312
- Socialstyrelsen "Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär".
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18523/2011-12-8.pdf> hämtad 120312
- Pathways to housing "Our model"
http://www.pathwaystohousing.org/content/our_model hämtad 120503

UR <http://sok.uraccess.se.ludwig.lub.lu.se/play/153401> hämtad 120508

Vetenskapsrådet <http://codex.vr.se/forskningmanniska.shtml> hämtad 120531

Bilaga 1

Intervjuguide

- ☞ Kort presentation av Julia & Malin, samt syfte. Förfrågan om inspelning samt information om aidentifiering och intervjupersonens rätt att avbryta.
- ☞ Be IP berätta om bakgrund, ålder, livssituation.
- ☞ Fråga: Uppfattar du att det finns fler hemlösa män än kvinnor?
- ☞ Följdfråga: Varför tror du att det är så?
- ☞ Fråga: Hur skiljer sig hemlösa män och kvinnor åt?
- ☞ Fråga: Vad tror du kvinnor har för strategier i sin hemlöshet som män inte har?
- ☞ Fråga: Vem tror du har mest makt över sin nuvarande situation, män eller kvinnor?
- ☞ Följdfråga: Varför?
- ☞ Hur ser du på rättshjälpen som hemlös?
- ☞ Hur ser du på hemlösa kvinnors möjlighet till rättshjälp?

Bilaga 2

Checklista

- ☞ Bakgrund
- ☞ Skillnader män/kvinnor
- ☞ Strategier i hemlöshet
- ☞ Makt över sin situation
- ☞ Kvinnors rättshjälp/Anmälan av brott